

## ВІДРОДЖЕННЯ РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

*У статті проаналізовано становище Римо-Католицької Церкви після проголошення незалежності України, наголошено на особливостях функціонування костелів та відродженню католицьких громад.*

**Ключові слова:** *Римо-Католицька Церква, Папа Римський, костел, конфесія, храм, відродження.*

Проголошення незалежності України, відродження духовності українського народу сприяло зацікавленню історією різних конфесій, які існують в Україні, зокрема римо-католицької. Незважаючи на значні дослідження з історії діяльності Римо-католицької церкви в сучасній Україні, вивчення означеної проблематики у вітчизняному релігієзнавстві не послаблюється, навпаки – дедалі ширше і глибше розвиваються різні аспекти функціонування та розвитку католицької конфесії в суспільно-релігійному середовищі українського соціуму.

Мета статті — дослідити процес відродження Римо-Католицької Церкви в незалежній Україні.

Проблема відродження РКЦ в незалежній Україні була широко висвітлена в праці Яроцького П. «Римо-католицизм в Україні: стан, тенденції розвитку» [9]. Автор висвітлює найважливіші процеси, етапи становлення римо-католицизму в Україні після здобуття незалежності. Також на цю проблему звертали уваги такі дослідники як А. Бабинський, О. Недавна, В. Осадчий, Я. Стоцький. [2,6,7,8].

Для глишого осмислення процесів становлення РКЦ вдаємося до одного з визначень цієї конфесії. Так, на конференції римсько-католицьких Єпископів України було сказано, що Римсько-Католицька Церква (РКЦ) – це вселенська спільнота вірних християн, яка перебуває в єдності віри і Святих Таїнств під проводом встановлених пастирів, в першу чергу Римського Понтифіка. Характеризується організованою централізацією і найбільшою кількістю вірних у світі – біля однієї четвертої населення світу на 2005 рік [3].

Католицька церква латинського (римського) обряду в Україні, присутня на українських землях з X століття, від часів Київської Русі. За польського панування у XIV — XVIII століттях була одним із провідників західноєвропейської культури та науки в Україні. Набула поширення завдяки діяльності домініканців та єзуїтів. Одночасно використовувалася

польською владою як інструмент колонізації українських еліт. Наприкінці XVIII — першій половині XX століття, в добу націоналізму, сприймалася українцями як польська церква. В радянську епоху зазнала переслідувань, діяла в підпіллі [7, с. 71].

В УРСР Римо-Католицька Церква діяла легально, хоч і мала певні формальні і неформальні обмеження. У 1988 р. вона налічувала 102 громади — з 5689 усіх зареєстрованих релігійних громад. Однак, незважаючи на те, що радянська влада утискувала діяльність католиків не менше, ніж православних, РКЦ, порівняно з православною Церквою, більше вдалося утримати свій традиційний контингент, забезпечити розвиток відносно високого рівня релігійної культури віруючих. [6, с. 47].

Справжній ренесанс римо-католицизму відбувся в перші місяці незалежності України. Станом на 1 січня 1992 р. вже функціонувало 450 римо-католицьких парафій. Більшість із них були створені у Вінницькій (63), Житомирській (46), Львівській (92), Тернопільській (60), Хмельницькій (74 парафії) областях. Нечисленні (одна — дві) парафії постали в Дніпропетровській, Донецькій, Одеській, Сумській, Луганській, Херсонській, Черкаській, Київській областях. Католицька Церква латинського обряду увійшла в 1992 р. з якісно новими і сприятливими для неї (як і для всіх церков, діючих на той час в Україні) політичними умовами розвитку в незалежній Україні. Ренесанс римо-католицизму супроводжувався чинниками як внутрішньої, так і зовнішньої взаємодії. Йдеться про активну участь у цих процесах Святого Престолу, Римо-Католицького костелу в Польщі і польської національної меншини в Україні [9].

Я. Стоцький, наголошуючи, що національне відродження в Україні дало поштовх і до толерантності щодо Римо-Католицької Церкви, упродовж 1989—1990 рр. сприяло реєстрації релігійних громад римо-католиків передусім серед польської національної меншини. Автор визнає, що на 1998 рік «кількісний потенціал із польської меншини в Україні себе вичерпав. Отож, ймовірно, збільшення кількості римо-католицьких громад в Україні можливе вже за рахунок «змішаних» польсько-українських та польсько-російських родин» [8, с. 43]. Отже, з вище згаданих слів можна зробити висновок, що інтенсивне примноження римо-католицьких громад відбувається якщо не за рахунок, то принаймні стараннями польської (чи угорської) нацменшини.

Ще одним важливим чинником відродження римо-католицизму в незалежній Україні стало стимулювання встановлених дипломатичних відносин із Ватиканом. Коли 24 серпня 1991 р. Україна проголосила свою незалежність, Святий Престол визнав її. У 1992 р. було призначено архієпископа Антоніо Франко першим Апостольським Нунцієм в Україні.

Остаточно Українська латинська ієрархія була відновлена 16 січня 1991 року. Львівським митрополитом став Мар'ян Яворський, а його єпископами-помічниками стали францисканець Рафаїл Керницький та Маркіян Трофим'як. Єпископом Кам'янецьким став Ян Ольшанський, а єпископом Житомирським – Ян Пурвінський (в січні 1999 році Житомирська дієцезія була перейменована на Києво-Житомирську). Освячення нових єпископів відбулись у Львові 2 березня 1991 року.

На той час Львівська архидієцезія включала території Волині, Івано-Франківщини, Львівщини, Тернопільщини, Рівненської та Чернівецької областей. Поза новими межами архидієцезії залишились Любачівські та Перемишльські землі, які історично входили в Львівську митрополію [2].

18 травня 1996 року Папа Іван Павло II відновив Луцьку дієцезію, територія якої до цього часу входила до складу Львівської архидієцезії, проте до 26 березня 1998 року архієпископ Львівський керував нею як апостольський адміністратор. А в 1998 році єпископом-ординарієм Луцьким став Маркіян Трофим'як. Дієцезія об'єднує Волинську та Рівненську області.

Святійший Отець Йоган Павло II у промові до українських єпископів, що прибули з візитом *ad limina* до Риму 25 березня 1999 р., сказав: “На вашій землі багатство Католицької Церкви виявляється в різних обрядах: візантійська та латинська традиції, які співпрацюють з вірменською, хоча й ця остання не дуже численна, зливаються в одному прославляючому співі, котрий Наречена-Церква, подорожуючи землею, безустанно співає своєму небесному Нареченому – Христові. Більше того, ця чисельність у єдності є гордістю Церкви, а якщо ця риса притаманна християнській спільноті, то вона є ідеальним вихідним пунктом для людського суспільства, яке теж покликане будувати спільноту, шануючи і зберігаючи розмаїтість культурних елементів” [4].

Наступним важливим кроком до подальшого відродження церкви стало заснування 28 березня 1992 р. в Києві представництва Ватикану – Апостольську Нунціатуру, своє представництво при Апостольському Престолі має й українська держава. Першим Апостольським нунцієм до незалежної України 28 березня 1992 р. Іван Павло II призначив архієпископа Антонію Франко. Канонічно Апостольська Нунціатура була заснована Папським Бреве Святішого Отця Івана Павла II "Ucrainam Nationem" від вищезгаданої дати.

Так Папа Іоган Павло II у своєму зверненні «На увіковічення пам'яті про справу» зазначає: «Упродовж століть Римські Понтифіки з надзвичайною турботою ставилися до України, насамперед у зв'язку з тим, що там понад тисячу років існують християнські громади, які дали багатьох душпастирів і святих, що є винятковими плодами віри. Тому

після успішного встановлення дипломатичних відносин між цим Апостольським Престолом та державою Україна Нам видається дуже слушним заснувати в ній Апостольську Нунціатуру заради того, щоб краще сприяти духовному благу вірних Христові, що проживають в Україні. І ось, за взаємним бажанням обох сторін, вислухавши думку Конгрегації для Східних Церков, верховною Нашою владою, силою цього Послання Ми засновуємо в державі Україна Апостольську Нунціатуру, наділяючи її всіма правами, привілеями, почеснями, прерогативами та індультами, які належать подібним Місіям. Нарешті, ми бажаємо, щоб це Послання, відправлене у формі Бреве, було затверджене віднині й надалі, чому не повинні перешкоджати жодні суперечливі обставини.

Дано у Римі, у Святого Петра, під перснем Рибаря, 8 лютого 1992 року, в чотирнадцятий рік Нашого Понтифікату» [1].

Особливої уваги заслуговує римо-католицизм у Закарпатті, на цих територіях він має свої етноконфесійні особливості, оскільки його сповідують віруючі угорської, німецької і словацької національності. Поступово після війни кількість римо-католицьких парафій тут зросла до 60. Безпосередню допомогу місцевій вікарій почав отримувати від католицького примаса Угорщини кардинала Ласло Паская. За рішенням Святого Престолу 14 серпня 1993 року була утворена Римсько-Католицька Апостольська Адміністрація Закарпаття. Першим апостольським адміністратором Закарпаття став архієпископ Антоніо Франко — Апостольський Нунцій в Україні. 16 грудня у мукачівському римо-католицькому костьолі виголосили Папську буллу про утворення Апостольської Адміністрації Закарпаття. Через велику відстань отцю нунцію важко було керувати закарпатською Церквою. Кожного року на Різдво та на Воскресіння Христове, він зустрічався зі своїми священиками, зрештою всі свої церковні справи вирішував за допомогою генерального та єпископського вікарія — отця Лайоша Гудри [5].

Важливим чинником розвитку римо-католицизму в Україні стало відродження польського національно-культурного життя в Україні. За даними перепису 1989 р., в Україні проживало 219,2 тис. поляків. Уже в перші роки незалежної України польські громади активізувалися: утворювалися національно-культурні товариства, зав'язалися міцні зв'язки з історичною батьківщиною — Польщею, почалося відродження національної культури, мови, звичаїв, вірувань. Активну участь в цьому процесі польського національно-релігійного ренесансу брало Посольство Польщі в Україні, зокрема Генеральне консульство Республіки Польща для полонійних справ в Україні, яке в 1993-1996 рр. очолював Еувненіуш Яблоньські. Він є автором добре знаної в Польщі книги «Wzlot. Dokad Bojay znierzaja Polacy na Ukrainie» — «Взліт. До чого прямують поляки в

Україні», в якій на широкому фактичному матеріалі аналізуються процеси національно-культурного, духовно-релігійного відродження так званої «полонії» (польської національної меншини в Україні), безпосереднім учасником яких він був [9].

Дуже важливою подією в житті Церкви і взагалі нашої держави був візит Святійшого Отця Йоана Павла II в Україну 23–27 червня 2001 р. Урочисті Богослужіння Святійший Отець звершив у Києві та у Львові, причому як у західному, так і у східному обрядах.

27 березня 2002 р. Папа Йоан Павло II утворив римсько-католицьку дієцезію в Мукачевому, а 4 травня 2002р. утворено Харківсько-Запорізьку та Одесько-Сімферопольську дієцезії.

Підсумовуючи вище згадані факти та події ми можемо окреслити такий хронологічний період відродження Римо – Католицької церкви, який тривав від початку «Перебудови» і до моменту висвячення 5 єпископів в Римі. Окремо потрібно згадати події які йдуть після офіційного закінчення ренесансу римо-католицизму в Україні. Такою важливою подією є відвідання України Іваном Павлом II — Глави Держави Ватикан Папи Римського на запрошення українського уряду і католицьких ієрархів, яке відбулося 23 — 27 червня 2001 р. Метою візиту була підтримка католиків у їхній вірі і допомога в налагодженні дружніх відносин між конфесіями в Україні. Згідно з програмою візиту, Іоанн Павло II відвідав Київ та Львів.

Також потрібно згадати, що розвиток церкви на початку перебудови, не сприймався як дуже перспективний, тому її активний розвиток протягом 1990-х років став несподіванкою. Хоча радянська влада утискувала діяльність католиків не менше, ніж православних, РКЦ, порівняно з православною Церквою, більше вдалося утримати свій традиційний контингент, який пізніше забезпечив розвиток відносно високого рівня релігійної культури віруючих. На нашу думку це і послугувало такому швидкому розвитку католицизму в перші роки незалежності. Ще одним важливим чинником, що сприяв інтенсивному примноженню римо-католицьких громад сталося за рахунок старань польської (чи угорської) меншин на території України.

Отже, в процесі дослідження були виявлені чинники становлення РКЦ в незалежній Україні: офіційне відновлення діяльності у січні 1991 року; візит Папи Римського Івана Павла II в Україну у червні 2001 року; обрання нового архієпископа-митрополита Львівського Мечислава Мокшицького у листопаді 2008 року. Доведено, що в період свого становлення римо-католики України були релігійною організацією з найдинамічнішими показниками кількісного зростання релігійних громад, монастирів та священиків у поліконфесійному середовищі держави.

Зокрема, вдаючись до стислого викладу історії католицизму латинського обряду на українських землях, до здобуття нею незалежності, нами було з'ясовано, що більшість із сьогодні діючих дієцезій мають столітні традиції функціонування на території нашої держави.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апостольська нунціатура в Україні // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nuntiatura.kiev.ua>
2. Бабинський А. Римо-Католицька Церква в Україні (Коротка історія) / А.Бабинський // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://anatolbabinskyj.blogspot.com/2012/03/blog-post\\_19.html](http://anatolbabinskyj.blogspot.com/2012/03/blog-post_19.html)
3. Конференція римсько-католицьких Єпископів України // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // <http://epyskopat.org/vselenska-tserkva.html>
4. Луцька дієцезія Римо-Католицької церкви: історія Римо-Католицької Церкви в Україні // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://catholic.volyn.ua/index.php/ua/istoriia/33-istoriia-rymsko-katolytskoi-tserkvy-v-ukraini>
5. Мукачівська дієцезія Римсько-католицької церкви: події під час існування СРСР і після його розпаду // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.munkacs-diocese.org/ua/index.php?option=com\\_content&view=article&id=1&Itemid=3](http://www.munkacs-diocese.org/ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1&Itemid=3)
6. Недавня О. Римо-католицизм у контексті релігійних шукань українців / Ольга Недавня // Вісник НАН України. — 2001. — № 4. — С. 46 — 55.
7. Осадчий В. Католицька церква в Україні : історичний нарис / В.Осадчий. – Луцьк: Luceorgia Books, 2001. - 112 с.
8. Стоцький Я. Релігійна ситуація в Україні: проблеми і тенденції розвитку (1988—1998 рр.) / Я Стоцький. — Тернопіль: Б. в., 1999. — 120 с.
9. Яроцький П. Римо-католицизм в Україні: стан, тенденції розвитку / П.Яроцький // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [file:///C:/Users/User/Desktop/Downloads/Unzap\\_2008\\_2\\_72%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Desktop/Downloads/Unzap_2008_2_72%20(1).pdf)

\* \* \*